

Position Paper deskundigenbijeenkomst Eerste Kamer over Invoering Omgevingswet

21 december 2021

U stelt mij en mijn collega's van de gemeente Oude IJsselstreek de vraag of we de beoogde datum voor inwerkingtreding van 1 juli 2022 haalbaar en realistisch achten. Het antwoord hierop is: nee. Ik zal in deze position paper aangeven waarom. De drie belangrijkste redenen zijn: tekort aan capaciteit, voortdurende onduidelijkheid over de inhoud en de procedures van en uit de wet en tot slot een nog steeds geen goed werkend DSO.

Tekort aan capaciteit

Het zal u bekend zijn dat de arbeidsmarkt oververhit is. Daar lopen we als gemeente Oude IJsselstreek ook tegen aan. Het vinden van goed gekwalificeerd personeel is ontzettend moeilijk en dat geldt in zijn algemeenheid, maar in het bijzonder voor het ruimtelijke domein. Dat heeft er bij ons voor gezorgd dat de helft van het team Ruimtelijke Ordening bestaat uit ingehuurde krachten. En daarmee hebben we nog een tekort aan handjes om de vele verzoeken en projecten binnen een acceptabele termijn af te handelen.

We zijn namelijk bezig met nieuwe bedrijventerreinen, revitalisering van onze bestaande bedrijventerreinen, projecten in het kader van de energietransitie, infrastructurele werken et cetera. Ook daarvoor zijn immers ruimtelijke procedures nodig. Maar de grootste opgave is ook in onze gemeente het oplossen van de woningnood. We hebben ongeveer 250 plannen in behandeling van klein tot groot en goed voor ruim duizend woningen.

Mijn collega's geven aan dat het slechtste moment is om de grootste stelselherziening in het omgevingsrecht en misschien wel in onze wetsgeschiedenis door te voeren. En daar ben ik het volledig mee eens. Als de datum van 1 juli 2022 blijft staan, dan is minimaal 20% van de capaciteit nodig - en dan beperken we ons tot het hoogstnoodzakelijke - om ons verder voor te bereiden op de inwerkingtreding. Capaciteit die we niet kunnen inzetten voor de hierboven genoemde opgaven.

Het gaat daardoor allemaal nóg langer duren voor inwoners en initiatiefnemers. Een vertraging die we ons, met alle ruimtelijke uitdagingen zoals klimaatadaptatie en woningtekort, niet kunnen permitteren. Ik word nu al wekelijks gebeld door initiatiefnemers die klaar zijn met het wachten op een antwoord van ons. Dat hoort erbij, maar u kunt ervoor zorgen, dat ik dat niet dagelijks hoef te gaan doen.

Voortdurende onduidelijkheid over de inhoud en de procedures van en uit de wet

“Het omgevingsrecht wordt inzichtelijker voor burgers, ondernemers en overheden. Er zijn minder regels en er is meer ruimte voor initiatieven.” Zo staat te lezen op de website van het Informatiepunt Leefomgeving. Vier ‘verbeterdoelen van de stelselherziening’ zijn benoemd, waaronder het inzichtelijk, voorspelbaar en gemakkelijk in het gebruik zijn van het omgevingsrecht.

Met deze doelstelling van de Omgevingswet is uiteraard niets mis. De uitwerking hiervan heeft echter niet geleid tot een eenvoudige wet. Misschien nog wel als je je beperkt tot de Omgevingswet zelf, maar met alle AMvB's en de omgevingsregeling zitten we toch al gauw op ruim 2.500 pagina's. Is het daarmee eenvoudiger geworden? Wij denken van niet. Met de nieuwe wet hebben we naar ons idee vooral alle spelregels op een andere plek gezet en elke planfiguur en procedure een nieuwe naam gegeven.

Het gevolg is dat we nog volop zoekende zijn naar hoe de Omgevingswet in de praktijk dient te werken. Alle gemeenten zijn op dit moment het wiel aan het uitvinden bij het ontbreken van goed doordachte formats, werkprocessen, standaarden en voorbeelden.

Het idee van de Omgevingswet is dat elke gemeente het op zijn eigen manier doet, maar die vrijheid zorgt nu vooral voor onzekerheid. Je weet niet wanneer je het goed doet. Berichtgeving over de "juiste manier" is soms tegenstrijdig en best practices bestaan bijna niet.

Vanuit het landelijke programma is altijd gezegd: zorg nou eerst dat je VTH op orde hebt, een omgevingsvisie hoeft pas eind 2024 klaar te zijn en een Omgevingsplan pas eind 2029. Het Omgevingsplan is ook het meest ingewikkelde onderdeel van de Omgevingswet. Dus daar mag best eerst wat meer tijd voor genomen worden om dat in de vingers te krijgen, alvorens ook echt over te schakelen op inwerkingtreding.

De bruidsschat moet nog sterk verbeterd worden. Als initiatiefnemer, als bezorgde buur ter voorbereiding van participatie, als actievoerder raak je de weg compleet kwijt. De bruidsschat heeft een onsamenhangende vergunningcheck met als gevolg dat onnodig vaak fysiek en tijdrovend contact opgenomen gaat worden met gemeente als eerste aanspreekpunt. De dienstverlening aan onze burgers en bedrijven komt hierdoor zwaar onder druk te staan. We willen vanaf een beter ingevuld dienstverleningsniveau als gemeente instappen.

Geen goed werkend DSO

Ik heb met belangstelling uw eerste deskundigenbijeenkomst over het DSO terug zitten luisteren. De grote lijn die ik haalde uit deze bijeenkomst was een bevestiging van wat ik al eerder om mij heen hoorde. Het DSO is nog niet klaar en daarmee het fundament onder deze stelselwijziging. Deze geluiden komen dus ook van de leveranciers van de digitale omgeving en de koepel van stedenbouwkundige bureaus. Dat zijn de bedrijven die ons moeten gaan helpen om dit alles in goede banen te leiden.

En ondertussen zijn de diverse softwareleveranciers nog niet zover, waardoor gemeenten per 1-1-2022 niet kunnen beschikken over een DSO waarmee goed geoefend kan worden. Dit terwijl destijds bestuurlijk is afgesproken dat alle overheidsorganisaties tenminste een half jaar tijd krijgen om te oefenen met het nieuwe stelsel, inclusief een voldoende goed functionerend DSO. En dan moet het komend half jaar ook de minimaal vereiste content er nog in worden gezet.

Voor een deel is dat al wel gebeurd, maar daar zitten nog veel fouten in die het komend half jaar nog hersteld moeten worden. En daarnaast moeten bijvoorbeeld gemeenten nog aan de bak met vragenbomen, toepasbare regels et cetera en die nog in het DSO toevoegen. Het zal niet verbazen dat van interbestuurlijk goed afgestemde geïntegreerde vragenbomen op 1 juli 2022 uiteraard geen sprake zal zijn: elke bestuurslaag en -organisatie is hoofdzakelijk zijn eigen ding aan het doen, los van wat anderen doen.

Ons advies

In onze gemeente willen we werken vanuit de bedoeling. De wet is daarbij een middel en geen doel op zich. Het doel is dat we samen met alle partners in de keten de juiste integrale afwegingen maken en resultaten weten neer te zetten. Daar kan deze wet een goede bijdrage aan leveren.

Maar daarvoor is – en dan citeer ik Bouwend Nederland – het cruciaal dat we samen oefenen. Want niet alleen het Vergunningendeel moet goed gaan werken; ook het Plandeel moeten we goed in de vingers krijgen.

Eén jaar oefentijd was de afspraak. Dat is later al een half jaar geworden. En nu dreigt er helemaal geen oefentijd meer te zijn, terwijl we in de hele keten tijd nodig hebben om te leren. Ik pleit niet voor uitstel om op afstel uit te komen. Ik pleit voor “afpraak is afspraak”. En dat betekent eerst een goed werkend en stabiel DSO en een jaar oefentijd om met de gehele keten klaar te zijn.

Sidenote

In het kielzog van de Omgevingswet gaat de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen in werking treden. Ook deze wet baart ons zorgen. Een groot risico van deze dubbelslag is het vastlopen van het systeem voor de gewone man die zijn eigen huis bouwt of kleine ondernemers die vallen binnen categorie 1.

We verwachten namelijk een groot tekort aan gecertificeerde kwaliteitsborgers en hoge kosten voor burgers en bedrijven. Voorspelbaar is dat als wet in werking treedt en er onvoldoende kwaliteitsborgers zijn, dat de aanvrager niet aan zijn verplichting kan voldoen. Gevolg is dat er dus niet gebouwd wordt, omdat we als gemeente niet kunnen toestaan dat zonder kwaliteitsborger wordt gebouwd.

Ook horen wij dat een burger voor een eenvoudige dakkapel straks ongeveer 1.500 euro kwijt is aan de kwaliteitsborger. Voor een enkele woning gaan bedragen rond de 6.000 euro de ronde. Omdat gemeenten nog steeds leges zullen heffen, komen deze kosten er bovenop en staan niet in verhouding tot de huidige kosten. Ons advies is om ook deze wet minimaal uit te stellen of beter af te zien van invoering.